

LAKIALOITE 36/2007 vp

Laki opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnalle

LAKIALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan opintorahan korottamista noin 15 prosentilla.

Ehdotan lakialoitteessa, että opiskelijoiden asumislisää maksettaisiin ympärivuotisesti.

Ehdotan, että alle 20-vuotiaiden, perheettömien, itsenäisesti asuvien toisen asteen opiskelijoiden opintotuen määrä irrotettaisiin heidän vanhempiansa tuloista.

Ehdotan myös, että kotona asuvien ja alle 18-vuotiaiden opintorahan minimimäärä kuukaudessa korotettaisiin lapsilisän tasolle eli nykyi-

sellään 100 euroon kuukaudessa ja että tämä tuki maksettaisiin pienituloisille kaksinkertaisena. Nykyiset tuet ovat tasolla 21,86—84,09 euroa kuukaudessa.

Lisäksi ehdotan opintotuen rahamäärien sitomista elinkustannusindeksiin.

Lakialoite on laadittu rinnakkaisaloitteeksi hallituksen esitykselle opintotukilain muuttamisesta (HE 6/2007 vp), johon nähden lakialoitteen mukaiset esitykset ovat täydentäviä.

PERUSTELUT

Opintorahan tasokorotus

11 §:n 1 momentin 3 kohta. Opintorahan määrä: Itsenäisesti asuvien korkeakouluopiskelijoiden ja muussa oppilaitoksessa opiskelevien opintorahan 15 prosentin korotus

Ehdotan 11 §:n 1 momentin muuttamista niin, että opintorahaa korotetaan noin 15 prosentilla. Korkeakouluopiskelijoille ehdotan opintorahan tasoksi 300 euroa kuukaudessa ja muissa oppilaitoksissa opiskeleville 255 euroa kuukaudessa.

Vuonna 2007 opintorahan saajien määräksi arvioidaan 231 000, joista korkeakouluopiskelijoita 146 000 ja muita opiskelijoita 85 000. Tällä hetkellä opintorahan suuruus on koulutusas-

teesta, iästä ja asumismuodosta riippuen 21,86—259,01 euroa kuukaudessa. Nykyisellään opintoraha ei vastaa elinkustannusten tasoa eikä näin ollen mahdollista opiskelijoiden keskittymistä kokopäivätoimisesti päätehtäväänsä eli opiskeluun. Opintorahan taso on vuodesta 1995 jäänyt jälkeen noin 17 % hintojen noususta ja 35 % ansiotasomuutoksesta vuosina 1994—2005.

Opintorahan tason jälkeenjääneisyys asettaa opiskelijat keskenään epätasa-arvoiseen asemaan, kun opiskelijan elintaso on aiempaa voimakkaammin riippuvainen vanhempien varallisuudesta, opiskelijan työnsaantimahdollisuuksista sekä opintopaikkakunnan hintatasosta. Opintorahan jälkeenjääneisyys onkin tärkeim-

piä syitä opiskeluaikojen pitkittymiseen, kun opiskelijoiden on käytävä ansiotyössä opiskelujensa ohessa. Lisäänsioiden hakemiseen pakotetut opiskelijat myös vääristävät työmarkkinotamme. Erityisesti opiskelijoiden voimakas työllistyminen palvelualojen ammatteihin ravintola-, myymälä- ja kiinteistöhuoltoaloilla on polkenut alan palkkoja ja työehtoja ja siten vaarantanut alalla vakituisesti työskentelevien työllisyyden sekä elintason.

Vanhempien luona asuvien ja alle 18-vuotiaiden opintorahan vähimmäismäärä lapsilisän tasolle

11 §:n 1 momentin 1—2 kohta. Opintorahan määrä: Vanhempien luona asuvien ja alle 18-vuotiaiden osalta

Ehdotan, että vanhempiensa luona asuvien opiskelijoiden ja itsenäisesti asuvien alle 18-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahan vähimmäismäärä olisi 100 euroa kuukaudessa ja että sen taso myöhemminkin kytkettäisiin lapsilisän määrään.

Vanhempien ollessa pienituloisia tuki maksettaisiin kaksinkertaisena. Pienituloisuuden perusteena käytettäviä tulorajoja tarkistettaisiin ansiotason kehityksen perusteella säännöllisesti. Uudistus kohdistuisi erityisesti toisella asteella opiskeleville sekä pienelle ryhmälle korkeasteen opiskelijoita. Kustannukset tästä olisivat noin 50 miljoonaa euroa vuodessa, josta perusmäärän korotus 100 euroon maksaisi 32 miljoonaa euroa ja vähävaraisuuden perusteella tehtävä korotus (enintään 100 euroa/kk) 18 miljoonaa euroa.

Pienten opintorahojen korotus 100 eurolla sekä sen korottaminen enintään 100 eurolla kuukaudessa vanhempien tulojen perusteella koskisi noin 56 000:ta toisen asteen opiskelijaa ja 1 200:aa korkeakouluopiskelijaa.

Opintotukiasiaain neuvottelukunnan laatimassa opintotuen kehittämissuunnitelmassa (OPM:n julkaisu 2007:10) esitetään vastaavia parannuksia.

Asumislisän maksaminen ympärivuotisesti

14 §. Asumislisä. Ehdotan opintotuen asumislisän säätämistä ympärivuotiseksi siten, että opiskelijalla olisi mahdollisuus saada asumislisää ympärivuotisesti, mikäli hänen tulonsa eivät ylitä opintotukilain 17 §:ssä säädettyä määrää.

Opintotuen taso on nykyisin riittämätön, ja opintotukea on syytä kehittää ja korottaa eri tavoin. Asumislisän puuttuminen kesäkuukausilta aiheuttaa opiskelijoille usein ylimääräisiä toimeentulo-ongelmia, koska esim. yleistä asumistukea ei myönnetä niin lyhyeksi ajaksi. Opiskelijat ovat usein joutuneet hakemaan toimeentulotukea kesäkuukausiksi. Asumislisän ympärivuotisuus kohentaisi etenkin niiden opiskelijoiden asemaa, jotka eivät onnistu saamaan kesätyötä. Samalla opiskelija-asuntojen tyhjäkäyttö vähenisi. Muutos vähentäisi myös kuntien toimeentulotukimenoja.

Toisen asteen opiskelijoiden opintorahan määrän irrottaminen vanhempien tuloista

19 §:n 1 momentti. Vanhempien tulojen huomioon ottaminen. Ehdotan 19 §:n 1 momentissa säädettäväksi, että vanhempien tuloja ei oteta huomioon tässä laissa tarkoitettujen toisella asteella opiskelevien, korkeakouluopiskelijoiden ja aikuisopintorahaan oikeutettujen opintotukea myönnettäessä. Tämän vuoksi ehdotan 19 §:n 2 ja 3 momentin kumoamista.

19 §:n 2 ja 3 momentti. Hallituksen esitys (HE 6/2007 vp) lieventää toisen asteen opiskelijoiden vanhempien tulojen vaikutusta opiskelijoiden opintotukeen. Tämä on aivan oikean suuntainen toimenpide, mutta se ei poista eri opiskelijaryhmien eriarvoista asemaa opintotuen saamisessa.

Sen vuoksi ehdotan, että alle 20-vuotiaiden, perheettömien toisen asteen opiskelijoiden opintotuen määrä irrotettaisiin heidän vanhempiensa tuloista. Samaan asiaan kiinnitti huomiota myös eduskunnan valtiovarainvaliokunta talousarvioletinnössään koskien vuotta 2005 (VaVM 41/2004 vp).

Toisen asteen opiskelijoiden niukka taloudellinen tuki ja heidän riippuvuutensa vanhempiensa tuloista vaikuttaa opintoihin hakeutumiseen, opintojen edistymiseen sekä opiskelijoiden hyvinvointiin. Noin puolet toisen asteen opiskelijoista ei saa opintotukea vanhempien tulojen perusteella (Opintotuen kehittämisohjelma 2007, OPM:n julkaisuja 2007:10, s. 17).

Järjestelmä pakottaa opiskelijat palkkatyöhön opintojen aikana ja hidastaa ennen kaikkea vähävaraisten perheiden lasten opintoja, koska tulorajat on asetettu hyvin alas ja järjestelmä on tämän vuoksi syrjivä.

Voimassa olevan opintotukilain mukaan vanhempien tulot otetaan huomioon toisella asteella opiskelevilla perheettömillä alle 20-vuotiailla. Asumislisää myönnettäessä vanhempien tulot vaikuttavat vain alle 18-vuotiailla, kun haki- ja opiskelee muussa kuin korkeakoulussa ja on naimaton ja lapseton. Opintorahan määrää voidaan myös korottaa, jos vanhemmat ovat pienituloisia. Vanhempien tuloja ei oteta huomioon, jos opiskelija on avioliitossa tai elatusvelvollinen.

Koulutusasteiden välisen tasa-arvon toteutemiseksi olisi perusteltua luopua vanhempien tuloihin perustuvasta tarveharkinnasta itsenäisesti asuvien täysi-ikäisten opiskelijoiden osalta. Tällöin korkea-asteen ja toisen asteen opiskelijat olisivat nykyistä tasa-arvoisemmassa asemassa eikä järjestelmä kannustaisi nuoria toisen asteen opiskelijoita muuttamaan pois kotoa.

Jos tarveharkinnasta luovuttaisiin kokonaan 18- ja 19-vuotiaiden itsenäisesti asuvien kohdalla, olisivat kustannukset noin 22,4 miljoonaa euroa. Opetusministeriön julkaisema opintotuen kehittämisohjelma esittää, että samalla kun vanhempien tulojen perusteella tehtävää tarveharkintaa lievennetään edelleen, itsenäisesti asu-

vien täysi-ikäisten osalta siitä luovuttaisiin kokonaan (OPM:n julkaisuja 2007:10, s. 17).

Jos tarveharkinnasta luovuttaisiin itsenäisesti asuvien 18- ja 19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden osalta, se koskisi noin 18 000:ta toisen asteen opiskelijaa. Uusia tuen saajia tulisi noin 15 400.

Opintotukilain etuuksien ja määräytymisperusteiden sitomista elinkustannusindeksiin

48 §. *Etuuden korottaminen.* Opintotukilain mukaisia etuuksia ja niiden määräytymisperusteita ei ole tällä hetkellä sidottu mihinkään indeksiin. Kaikki korotukset, joita etuuksiin tehdään, päätetään lailla erikseen. Opintorahan reaaliarvo on tämän vuoksi huomattavasti heikentynyt 15 vuoden aikana. Opintotuen reaaliarvon kehityksellä on merkitystä myös yksittäisten opiskelijoiden kannalta. Opintotuki voi olla usean vuoden ajan opiskelijan tärkein tulonlähde, mutta hintatason muutokset eivät vaikuta tähän.

Korkeakouluopiskelijoiden opintorahan reaalityso suhteessa hintojen muutokseen heikkeni vuosina 1994—2005 16,8 %. Samana aikana opintorahan reaalityso suhteessa ansiotason muutokseen heikkeni 35,1 %.

Ehdotan kansaneläkejärjestelmän mukaisen indeksisuojan käyttöönottamista opintukietuuksiin ja niiden määräytymisperusteisiin.

Voimaantulo

Ehdotan lakiesityksen mukaisten ehdotusten mahdollisimman pikaista voimaansaattamista.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/1994) 6 §:n 1 momentti, 10 §, 11 §:n 1, 3 ja 4 momentti, 14 §, 19 §, 23 §, 25 a §:n 2 momentti ja 48 §,

sellaisina kuin niistä ovat 6 §:n 1 momentti ja 11 §:n 1 momentti laissa 345/2004, 11 §:n 3 ja 4 momentti laissa 399/2006, 14 § laissa 1427/2001, 19 § mainituissa laeissa 1427/2001, 345/2004 ja 399/2006, 23 § osaksi laissa 1277/2000, 25 a §:n 2 momentti laissa 691/2002 ja 48 § laissa 734/2001, seuraavasti:

6 ja 10 §
(Kuten HE)

11 §

Opintorahan määrä

Jollei 17, 19, 19 a tai 20—22 §:stä muuta johdu, opintorahan määrä kuukaudessa on:

1) vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 100 euroa korkeakoulussa ja 100 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 20-vuotias, sekä 121,85 euroa korkeakoulussa ja 100 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on täyttänyt 20 vuotta;

2) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle 145,06 euroa korkeakoulussa ja 100 euroa muussa oppilaitoksessa, kun opiskelija on alle 18-vuotias; sekä

3) muualla kuin vanhempansa luona asuvalle opiskelijalle korkeakoulussa 300 euroa ja muussa oppilaitoksessa 255 euroa, kun opiskelija on täyttänyt 18 vuotta tai avioliitossa taikka elatusvelvollinen.

— — — — —
Jos vanhempien tuloverolain (1535/1992) 30 §:ssä tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 20 700 euroa vuodessa, opintorahaa voidaan korottaa seuraavasti:

1) 100 euron opintorahaa enintään 67,70 eurolla;

2) 100 euron opintorahaa enintään 48,37 eurolla;

3) 121,85 euron opintorahaa enintään 145,06 eurolla;

4) 100 euron opintorahaa enintään 96,70 eurolla;

5) 145,06 euron opintorahaa enintään 145,06 eurolla; ja

6) 100 euron opintorahaa enintään 96,70 eurolla.

(4 mom. kuten HE)

14 §

Asumislisä

(1—3 mom. kuten HE)

Sen estämättä, mitä 7 c §:ssä säädetään lukuvuoden tukikuukausista, asumislisä voidaan maksaa myös oppilaitoksen lomakuukausilta siten kuin asianomainen ministeriö tarkemmin määrää.

19 §

Vanhempien tulojen huomioon ottaminen

Vanhempien tuloja ei oteta huomioon tässä laissa tarkoitettujen toisella asteella opiskelevien, korkeakouluopiskelijoiden ja aikuisopintorahaan oikeutettujen opintotukea myönnettäessä.

23 ja 25 a §
(Kuten HE)

48 §

Etuuden korottaminen

Tässä laissa säädetty etuudet ja niiden määräytymisperusteet tarkistetaan siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään.

Edellä 2 luvussa säädettyt rahamäärät vastaavat kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mukaan vuoden 2001 tammikuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus on laskettu.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__.

Helsingissä 15 päivänä toukokuuta 2007

Paavo Arhinmäki /vas